

УДК 377.1.378-056.45:7.05

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/42-1-42>

Юрій КОЗЛОВСЬКИЙ,

orcid.org/0000-0003-1006-0130

доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри педагогіки та інноваційної освіти
Національного університету «Львівська політехніка»
(Львів, Україна) yuriy.m.kozlovskiy@lpnu.ua

Ірина КОЗЛОВСЬКА,

orcid.org/0000-0002-8610-8594

доктор педагогічних наук,
провідний науковий співробітник
Міжнародного інституту освіти, культури та зв'язків з діаспорою
Національного університету «Львівська політехніка»
(Львів, Україна) irinakozlovska476@gmail.com

Оксана БІЛИК,

orcid.org/0000-0001-6042-1147

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри іноземних мов
Національного університету «Львівська політехніка»
(Львів, Україна) Lubik.anelia@gmail.com

РЕГІОНАЛЬНІ АСПЕКТИ ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕГРАТИВНОГО ПІДХОДУ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ НАРОДНИХ ХУДОЖНІХ ПРОМИСЛІВ

У статті виявлено особливості інтегративного підходу до професійної підготовки майбутніх фахівців народних художніх промислів у професійно-технічних навчальних закладах. Окреслено можливості педагогічної підтримки обдарованих учнів професійно-технічної школи та конкретизовано означені теоретичні положення на прикладі Карпатського регіону. Встановлено, що інтегративний підхід є одним з найбільш ефективних засобів прилучення учнів до старовинних народних промислів та ремесел, зацікавлення мистецькими творами давнини та спонуканням в учнів бажання прилучитися до їх створення. Особливі умови, в яких проживають учні Карпатського регіону вимагають розроблення засобів педагогічної підтримки їх здібностей, хоча відособленість гірських районів нині суттєво знизилась за рахунок нових засобів зв'язку, зокрема Інтернету. Однак можливості закладів професійно-технічної освіти гірських регіонів не завжди можуть досягти належного рівня технічного забезпечення, хоча ці можливості суттєво змінюються залежно від профілю підготовки учнів. Визначено основні напрями педагогічної підтримки учнів Карпатського регіону, зокрема це: акцентування уваги педагогами на значущості та перспективності професій художніх промислів та заохочення учнів у напрямі не лише освоєння спеціальності, але й творчого розвитку у ній; сприяння і розвиток різноманітних учнівських гуртків, конкурсів професійної майстерності, ярмарок то; спрямування учнів на відродження окремих забутих народних художніх промислів; розширення переліку професій у професійно-технічних навчальних закладах художнього профілю, відродивши промисли народної дерев'яної іграшки, плетіння та в'язання тощо. Це першочергово мають бути професії: будівельної справи та художнього оформлення житла в умовах гірського регіону; різні способи обробки дерева, теслярство, столярство, бондарство, ложкарство, гончарство, ткацтво, килимарство, вишивка, народна іграшка з різноманітних матеріалів тощо. Доцільним є виокремлення в процесі навчання та позанавчальної діяльності найбільш талановитих учнів та підтримати їх шляхом спрямування на навчання у художніх вищих навчальних закладах, заохоченням до відкриття власних осередків народних художніх промислів за місцем проживання, спілкуванням з народними майстрами та отриманням додаткової освіти у вибраному виді промислів.

Ключові слова: професійна підготовка, заклади професійно-технічної освіти, народні художні промисли, регіональні аспекти, інтегративний підхід, майбутні фахівці, Карпатський регіон

Yurii KOZLOVSKYI,

orcid.org/0000-0003-1006-0130

Doctor of Pedagogical Sciences, Professor,
Head of the Department of Pedagogy and Innovative Education
Lviv Polytechnic National University, Ukraine
(Lviv, Ukraine) yuriy.m.kozlovskiy@lpnu.ua

Iryna KOZLOVSKA,*orcid.org/0000-0002-8610-8594**Doctor of Pedagogical Sciences,**Senior Research Scientist**International Institute of Education, Culture and Relations with Diaspora
of Lviv Polytechnic National University
(Lviv, Ukraine) irinakozlovska476@gmail.com***Oksana BILYK,***orcid.org/0000-0001-6042-1147**Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor,**Associate Professor at the Department of Foreign Languages**Lviv Polytechnic National University, Ukraine**(Lviv, Ukraine) Lubik.anelia@gmail.com*

REGIONAL ASPECTS OF THE INTEGRATIVE APPROACH TO PROFESSIONAL TRAINING OF FUTURE SPECIALISTS OF ARTS AND CRAFTS

The article reveals peculiarities of the integrative approach to professional training of future specialists of arts and crafts at professional technical schools. The authors outline the opportunities of pedagogical support for the gifted students of professional technical schools and specify the defined theoretical regularities on the example of Carpathian region. It is determined that the integrative approach is one of the most effective means to attract students' interests to the ancient arts and crafts, works of ancient art, and motivate the students to their creation. The specific conditions of students living in Carpathian region require development of the means of pedagogical support for their talents, whereas isolation of the mountainous districts has been currently ceased due to new means of communications, like the Internet. However, opportunities of the establishments of professional technical education in mountainous districts do not always secure conditions for achieving the appropriate level of technical support, whereas those opportunities significantly change depending on the profile of students training. The work identifies the main directions of pedagogical support for the students of Carpathian region, particularly it involves teachers' concern about the significance and prospects of the specialties of arts and crafts, and students' motivation to develop their skills in the direction of not only of mastering profession knowledge, but also creative development in the field; assistance and development of different students societies, competitions of professional skills, trades, etc.; students' interest to recover forgotten crafts; extension of the list of professions at professional technical schools of arts, revival of the crafts of wooden toys, braiding and knitting, etc. The list should first include the following professions, namely construction and artistic decoration of dwelling in the conditions of mountainous region; different ways of timber processing, carpentry, joinery, cooperage, spoon making, pottery, weaving, carpet weaving, embroidery, folk toy of different materials, etc. In the process of training and extra-curricular activity it is reasonable to identify the most gifted students and support their development by focusing on learning at higher education establishments of arts, encouragement to open circles of arts and crafts on the places of living, communication with folk masters and obtaining supplementary education in the chosen kind of crafts.

Key words: *professional training, establishments of professional technical education, arts and crafts, regional aspects, integrative approach, future specialists, Carpathian region.*

Постановка проблеми. Упродовж останніх десятиліть, зокрема за незалежності України, істотно зросла кількість педагогічних досліджень стосовно покращання процесу підготовки фахівців художнього профілю, передусім у професійно-технічних закладах освіти як важливої освітньої ланки і фахової підготовки спеціалістів. Потреба теперішніх фахівців вирішувати проблеми міжгалузевого характеру зумовлює необхідність інтеграції праці, а на зміну вузького фаху приходять широкопрофільний. Спільні ознаки у змісті, засобах, знаряддях та предметах праці зумовили появу інтегрованих професій. Мета фахової підготовки за інтегрованими професіями полягає у працевлаштуванні випускників професійно-технічних закладів освіти та покращанні їхньої конкурентоспроможності на трудовому ринку. Для

інтегрованих професій притаманні техніко-технологічні параметри, трудові функції або ж обидві ці ознаки.

Нині «зростає число професійно-технічних навчальних закладів художнього профілю, які готують майбутніх фахівців саме за інтегрованими професіями. Переважно, одна з цих професій належать до групи людина-художній образ, а друга – є технічною. Постає проблема професійної підготовки фахівця за інтегрованою професією як цілісної системи, що стає можливим лише при інтегративному підході до навчання. Тому особливо актуальним є визначення ознаки, на підставі якої необхідно здійснювати інтеграцію художніх професій» (Козловська, Якимович 2014: 48).

Аналіз досліджень. Дидактичну складову у структурі наукової організації праці учнів закла-

дів професійно-художньої освіти висвітлено у науковому збірнику «Професійно-художня освіта України» (Аніщенко, 2008). У цьому ж збірнику здійснено ґрунтовний аналіз особливостей художньо-естетичного розвитку особистості в системі професійної освіти (Отич, 2005). Дослідниця О. П. Рудницька у своєму навчальному посібнику порушує проблеми сучасної педагогічної освіти (Рудницька, 1998). Детально проаналізовано синтез функцій і методів освіти в українській, сучасній художній педагогіці і його вплив на ефективність сприйняття й учіння (Русаківа, 2014). У навчальному посібнику «Етика та естетика» показано вагомий етико-естетичний вплив на розвиток особистості (Петрушенко та ін., 2011). Детально розглянуто методичні основи інтеграції мистецьких знань у підготовці майбутніх учителів музики і художньої культури (Соколова, 2004). При безумовній важливості цих досліджень ступінь розробки проблеми навчальної роботи з учнями гірських районів вимагає обґрунтування її змісту та форм з урахуванням нових підходів у педагогічній науці, що й зумовило вибір тематики цієї статті.

Мета статті – виявлення особливостей професійної підготовки майбутніх фахівців народних художніх промислів та визначення можливостей педагогічної підтримки учнів, які проживають у гірських районах Карпат.

Виклад основного матеріалу. Для професійної підготовки фахівців ремісничо-художніх професій доцільне триваліше навчання, ніж маємо в новітніх закладах професійно-технічної освіти, позаяк ці професії є досить складними. Основа діяльності фахівців народних ремесел – уміння проектування виробу, розроблення технології його виготовлення, розрахунок економічного ефекту, організація виробництва, власний процес виготовлення.

Процеси інтеграції в мистецтві формувалися в умовах соціально-історичного розвитку художньої культури, і виявляються у взаємному проникненні часток низки художніх систем, формотворчих засад, композиційності, засобів виразності, у побудові незалежних штучних видів мистецтв, художньої діяльності, тобто діють на різних щаблях художнього синтезу. Варто зазначити, що «інтегративне сприйняття художніх творів можливе за умов цілеспрямованого розвитку фізіолого-психічних механізмів по утворенню асоціативних зв'язків свідомості, що в найбільш розвинутому виді існують як синестезія» (Соколова, 2004: 3). Значення народного мистецтва у фаховій підготовці майбутніх умільців художніх

ремесел у тім, що воно «збагачує їхній світогляд, відображає модель світу, в якій зберігаються й розвиваються відповідні композиційні та структурні побудови мотивів, сюжетів, форм» (Соколова, 2002: 6).

Непрості відносини мистецтва з наукою, пошук взаємозв'язів і відмінностей між ними актуальні з давніх-давен і понині. Як наукове поняття, так і художній образ, втілюють майже всі людські прояви. Ще однією одвічною проблемою є наука у поєднанні з практикою й наука у поєднанні з виробництвом, де ремісництво проявляється як найвищий і водночас найпримітивніший сенс.

Проблема ж підготовки фахівців мистецького профілю формує практично потрійний інтеграційний вузол: наука-виробництво-мистецтво. Його труднощів бояться найвідважніші дослідники. Людська історія залишає по собі і матеріальне, й духовне. І не просто визначити, що триває довше: збережений з діда-прадіда глечик чи легенда з глибини віків. Люди, тісно взаємодіючи з природою, творять історію. Тож розвиток як основне поняття історії у результаті складається з найрізноманітніших елементів, чинників, проявів. У такому понятті природно поєднується розвиток суспільства загалом, а також розвиток науки, техніки, культури, мислення. Одним із ключових завдань школи в усі часи було відтворення окресленої єдності в навчальному процесі, демонстрація вихованцям світу у вигляді складної системи розмаїття взаємодій поміж начебто найвіддаленішими об'єктами й процесами. Адже власне завдяки такому підходу вихованці мають змогу повноцінно ввійти у доросле життя – безперервну вервечку взаємодій зі складними знаннями, де суто предметні, ізольовані знання важливі, але аж ніяк не достатні для належного орієнтування й можливості відшукати власне місце в цьому житті.

Конкретизуємо викладене вище на прикладі Карпатського регіону.

У міжнародній освітній системі сьогодні виокремлюються глобальні тенденції, передусім посилена увага до навчально-організаційних заходів, скерованих задовольнити різні інтереси, розвинути хист індивіда, що спричинило неабиякий інтерес до талановитої молоді. Для навчання талановитої молоді необхідна педагогічна підтримка, а забезпечення умов для розвитку талановитих дітей і молоді передбачено пріоритетними освітніми напрямками. Це забезпечення всебічного розвитку, гармонійності й цілісності особистості, розвитку її хисту й талантів, примноження на такій основі інтелектуальних можливостей нації.

Обдарована особистість відрізняється від своїх однолітків такими ознаками: активна і завжди прагне працювати більше за інших; настирливо переслідує поставлену перед собою мету, хоче якнайбільше знати про обраний об'єкт і потребує додаткової інформації; хоче вчитися, багато знати, добиватися успіхів; проявляє здібності краще за інших, настирливо і вперто, самостійно працює над літературою, довідковим матеріалом; може критично ставитися до навколишнього середовища, прагне вникнути у сутність явищ, не задовольняючись поверхневими поясненнями, навіть якщо для однолітків вони видаються цілком достатніми; ставить багато запитань і зацікавлена у задовільній відповіді; заняття у навчальному закладі викликають зацікавленість лише тоді, коли педагоги використовують проблемні ситуації (однолітки ж віддають перевагу вивченню гарно сформульованого і досить зрозумілого матеріалу); обдарована дитина краще, ніж однолітки, розкриває зв'язки між явищами та їх причинами, може знаходити загальне в об'єктах, маніпулювати логічними операціями, систематизувати, класифікувати тощо.

Учнів професійно-технічних навчальних закладів загалом вважають не особливо талановитими. Багато хто вважав і вважає, що в ПТНЗ потрапляють діти, яким не до снаги вчитися у закладах вищої освіти чи школах для обдарованих. Однак у кожній дитині живе іскра Бога, живе талант. Тільки... По-перше, обдарованість до будь-чого – правдиву і фальшиву – часто дуже тяжко розпізнати, по-друге, талант має набагато більший діапазон, набагато більше відтінків, ніж прийнято вважати назагал. По-третє, часто діти (а частіше їхні батьки) вперто намагаються розвивати не ті грані обдарованості, які закладені природою, а ті, які в заданому суспільстві і на заданому етапі розвитку людства вважаються престижними. І питання про ціну такої боротьби – моральної чи фінансової – часто не виникає. Зазвичай така боротьба увінчується успіхом, і в житті йде скалічена людина. В неї може бути цілком пристойне життя середняка-музиканта чи поета, але в ній, придушений і потоптаний, завжди живе талановитий коваль із золотими руками, чи обдарована швачка, яка могла б створювати мистецькі шедеври одягу.

Звичайно, є ціла низка визначень таланту і обдарованості. Не одна наука претендує на вивчення і дослідження обдарованості, її опис, розвиток. У тіні залишається соціальний аспект проблеми: не соромитися свого таланту і не порівнювати його з шаблонами. Талант – це перш за все дар повного самовираження людини, це глибока

зацікавленість і любов до своєї праці, це повна відсутність зазіхання та те, що не твоє. Яким би зовні привабливим воно не було. У самому терміні «обдарованість» відчувається його глибинний зміст – Дар, яким Бог нагородив дитину, і цей дар є у всіх без винятку.

А цілі педагогів та психологів мають бути дещо іншими як прийнято. Адже хороший вчитель будь-якого предмета не може, по-суті, змагатися з учнем, який обдарований у цій галузі. Вчитель тоді виконає свою місію, коли розпізнає в дитині власне її талант і дасть їй можливість розвиватися. В усі віки відомо було, що до таланту треба додати тільки дві речі: працю і розумного наставника. Професійно-технічне училище нічим не гірше за Малу академію наук. Це просто інша сфера вияву обдарованості.

Чарівна краса природи, історія Карпатського туристичного регіону дають можливість розвивати власне мистецтво. Одяг, вишивка, орнамент, збереження і дотримання народних традицій прадідів – доказ великої любові до національного мистецтва. У загальному розвитку культури Карпатського регіону велике місце отримала народна художня творчість.

Водночас особливі умови, в яких проживають учні Карпатського регіону, вимагають розроблення засобів педагогічної підтримки їхніх здібностей.

Вважаємо, що одним із найбільш ефективних засобів є прилучення учнів до старовинних народних промислів та ремесел, зацікавлення мистецькими творами давнини та спонуканням в учнів бажання долучитися до їх створення.

Висновки. На території Карпатського регіону та Прикарпаття функціонує низка професійно-технічних навчальних закладів художнього напрямку. В основному це училища, які випускають майстрів деревообробки. Важлива роль у розвитку обдарованих учнів належить викладачам та, в першу чергу, майстрам виробничого навчання. Вони мають не лише розпізнати обдарованого учня, але й своєчасно підтримати його нахили до творчості. Особливі умови, в яких проживають учні Карпатського регіону вимагають розроблення засобів педагогічної підтримки їх здібностей, хоча відособленість гірських районів нині суттєво знизилась за рахунок нових засобів зв'язку, зокрема Інтернету. Однак можливості закладів професійно-технічної освіти гірських регіонів не завжди можуть досягти належного рівня технічного забезпечення, хоча ці можливості суттєво змінюються залежно від профілю підготовки учнів. Визначено основні напрями педагогічної

підтримки учнів Карпатського регіону, зокрема це: акцентування уваги педагогами на значущості та перспективності професій художніх промислів та заохочення учнів у напрямі не лише освоєння спеціальності, але й творчого розвитку у ній; сприяння і розвиток різноманітних учнівських гуртків, конкурсів професійної майстерності, ярмарок то; спрямування учнів на відродження окремих забутих народних художніх промислів; розширення переліку професій у професійно-технічних навчальних закладах художнього про-

філю, відродивши промисли народної дерев'яної іграшки, плетіння та в'язання тощо.

До подальших напрямів особливостей професійної підготовки майбутніх фахівців народних художніх промислів та виявлення можливостей педагогічної підтримки обдарованих учнів, які проживають у гірських районах Карпат, відносимо конкретні методичні розробки, що стосуються будівельної справи та художнього оформлення житла в умовах гірського регіону, килимарства, ткацтва тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аніщенко О. Дидактична складова у структурі наукової організації праці учнів закладів професійно-художньої освіти. *Професійно-художня освіта України* : зб. наук. праць / редкол.: І. А. Зязюн, В. О. Радкевич, Н. М. Чепурна та ін. Київ ; Черкаси : Черкаський ЦНТЕІ, 2008. Вип. V. С. 74–81.
2. Етика та естетика : навч. посіб. / В. Л. Петрушенко та ін. ; за ред. В. Л. Петрушенко. Львів : Новий Світ-2000, 2011. 308 с.
3. Козловська І. М., Якимович Т. Д. Особливості інтеграції у професійній підготовці майбутніх фахівців народних художніх промислів. *Нові технології навчання*. 2014. Вип. 81. С. 48–59.
4. Макачук С. А. Етнографія України : навч. посібник. Львів : Світ, 2004. 326 с.
5. Отич О. Особливості художньо-естетичного розвитку особистості у системі професійної освіти. *Професійно-художня освіта України* : зб. наук. праць / редкол.: І. А. Зязюн, В. О. Радкевич, Р. Т. Шмагалю та ін. Київ ; Черкаси : Черкаський ЦНТЕІ, 2005. Вип. III. 185 с.
6. Рудницька О. П. Музика і культура особистості: проблеми сучасної педагогічної освіти : навч. посіб. Київ : ІЗМН, 1998. 248 с.
7. Русакова Л. І. Синтез функцій і методів освіти в українській, сучасній художній педагогіці і його вплив на ефективність сприйняття і учіння. *Молодий вчений*. 2014. № 12 (15). С. 182–185.
8. Соколова М. С. Художественная роспись по дереву: Технология художественных промыслов : учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений. Москва : Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 2002. 304 с.
9. Соколова О. В. Методичні основи інтеграції мистецьких знань у підготовці майбутніх учителів музики і художньої культури : автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02. Київ, 2004. 20 с.

REFERENCES

1. Anishchenko O. Dydaktychna skladova u strukturі naukovoї orhanizatsii pratsi uchniv zakladiv profesiino-khudozhnioї osvity [Didactic component in the structure of scientific organization of students' work at the establishments of professional education in arts]. *Professional art education of Ukraine: collection of scientific works / edit. board I.A. Ziaziun, V.O. Radkevych, N.M. Chepurna et al.* Kyiv; Cherkasy: Cherkasy TsNTEI, 2008, Iss. V, pp. 74-81 [in Ukrainian].
2. Petrushenko V.L. et al. Etyka na estetyka: navch. posib. [Ethics and esthetics: manual]. Lviv: Novii Svit-2000, 2011, 308 p. [in Ukrainian].
3. Kozlovska I.M., Yakymovych T.D. Osoblyvosti intehratsii u profesiinii pidhotovtsi maibutnix fakhivtsiv narodnykh khudozhnykh promysliv [Peculiarities of integration in the professional training of future specialists of folk crafts]. *New technologies of training*, 2014, Iss. 81, pp. 48-59 [in Ukrainian].
4. Makarchuk S.A. Etnohtafia Ukrainy: navch. posibnyk [Ethnography of Ukraine: manual]. Lviv: Svit, 2004, 326 p. [in Ukraine].
5. Otych O. Osoblyvosti khudozhnio-estetychnoho rozvytky osobystosti u systemi profesiinoї osvity [Peculiarities of artistic and esthetic development of a personality in the system of professional education]. *Professional art education of Ukraine: collection of scientific works / edit. board I.A. Ziaziun, V.O. Radkevych, R.T. Shmahalo et al.* Kyiv; Cherkasy: Cherkasy TsNTEI, 2005, Iss. III, 185 p. [in Ukrainian].
6. Rudnytska O.P. Muzyka i kultura osobystosti: problemy suchasnoi pedahohichnoi osvity: navch. posib. [Music and culture of a personality: problems of modern pedagogical education: manual]. Kyiv: IZMN, 1998, 248 p. [in Ukrainian].
7. Rusakova L.I. Syntez funktsii i metodiv osvity v ukrainskii, suchasniі khudozhniі pedahohitsi i yoho vplyv na efektyvnist sprynittia i uchinna [Synthesis of the functions and methods of education in the modern Ukrainian art pedagogy and its impact on the efficiency of perception and teaching]. *Young scientist*, 2014, Nr 12 (15), pp.182-185 [in Ukrainian].
8. Sokolova M.S. Khudozhestvennaya rozpis po derevu: Tekhnologiya khudozhestvennykh promyslov: ucheb. posobie dlya stud. vyssh. ucheb. zavedenii [Art painting on wood: Technology of art crafts: manual for the students of higher education establishments]. Moscow: Humanit. publish. center VLADOS, 2002, 304 p. [in Russian].
9. Sokolova O.V. Metodychni osnovy intehratsii mystetskykh znan u pidhotovtsi maibutnix uchyteliv muzyky i khudozhnioї kultury: avtoref. dys. ... kand. ped. nauk: 13.00.02 [Methodic fundamentals of art knowledge integration while training future music and art teachers: extended abstract for the dissertation of Candidate of Pedagogical Sciences: 13.00.02], Kyiv, 2004, 20 p. [in Ukrainian].